

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

ENGLAND CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND
EDUCATION**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION: a collection scientific works of the International scientific conference – London, England, 2026. Issue 5

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference «**INTERNATIONAL CONFERENCE ON MULTIDISCIPLINARY STUDIES AND EDUCATION**». Which took place in London 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

“XOR IJODIYOTIDA MUMTOZ ADABIY JANRLARNING QO‘LLANILISHI”

Zaylobiddinova Mohigul

FarDU Musiqa ta’limi va san’at yo’nalishi

2-kurs magistranti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada xor ijodiyotida mumtoz adabiy janrlarning qo‘llanilishi va ularning musiqiy ifodadagi o‘rni tahlil qilinadi. Xususan, g‘azal, ruboiy va boshqa klassik janrlarning xor asarlarida badiiy talqini yoritiladi. Tadqiqotda adabiyot va musiqa uyg‘unligi hamda uning estetik ahamiyati ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, xor ijrochiligida matn va kuy birligi masalalari tahlil qilinadi. Natijada mumtoz adabiyotning zamonaviy xor san’atidagi o‘rni ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: xor ijodiyoti, mumtoz adabiyot, adabiy janrlar, g‘azal, ruboiy, musiqiy ifoda, estetika

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КЛАССИЧЕСКИХ ЛИТЕРАТУРНЫХ ЖАНРОВ В ХОРОВОМ ТВОРЧЕСТВЕ

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируется использование классических литературных жанров в хоровом творчестве и их роль в музыкальном выражении. Рассматривается художественная интерпретация таких жанров, как газель, рубаи и другие классические формы в хоровых произведениях. Особое внимание уделяется взаимодействию литературы и музыки, а также их эстетическому значению. Также анализируется единство текста и музыки в хоровом исполнении. В результате раскрывается роль классической литературы в современном хоровом искусстве.

Ключевые слова: хоровое творчество, классическая литература, литературные жанры, газель, рубаи, музыкальное выражение, эстетика

THE USE OF CLASSICAL LITERARY GENRES IN CHORAL ART ANNOTATION

This article analyzes the use of classical literary genres in choral art and their role in musical expression. It explores the artistic interpretation of genres such as ghazal, rubai, and other classical forms in choral works. Special attention is given to the interaction between literature and music as well as their aesthetic significance. The study also examines the unity of text and music in choral performance. As a result, the role of classical literature in modern choral art is revealed.

Keywords: choral art, classical literature, literary genres, ghazal, rubai, musical expression, aesthetics

KIRISH

Ushbu tadqiqotning ob’yekti xor ijodiyotida mumtoz adabiy janrlarning musiqiy talqini va badiiy-ifodaviy imkoniyatlaridir. Tadqiqotda asosiy e’tibor g‘azal, ruboiy, qasida kabi mumtoz adabiy shakllarning xor asarlarida qo‘llanilishi, ularning mazmuniy va estetik funksiyalariga qaratiladi. Xor san’ati jamoaviy ijro

shakli sifatida matn va musiqaning uyg'unligini talab qiladi, shu bois mumtoz adabiy meros ushbu jarayonda muhim manba hisoblanadi. Avvalgi ilmiy tadqiqotlarda xor musiqasining ko'proq kompozitsion va ijrochilik jihatlari o'rganilgan bo'lsa-da, adabiy janrlarning bevosita musiqiy ifodadagi o'rni nisbatan kam yoritilgan. Shu sababli tadqiqot xor ijodiyotida mumtoz adabiy matnlarning transformatsiyasi va ularning musiqiy shakllanishdagi rolini umumlashtirishga qaratiladi.

Mazkur mavzuda asosiy muammo sifatida mumtoz adabiy janrlarning xor ijodiyotida qo'llanilish darajasi va ularning asl mazmunining musiqiy talqinda qay darajada saqlanib qolishi masalasi ko'rib chiqiladi. Ayrim tadqiqotchilar xor musiqasida adabiy matn faqat ritmik va fonetik material sifatida xizmat qiladi, deb hisoblasalar, boshqa yondashuvlarda matnning ma'naviy va falsafiy mazmuni asosiy o'rin tutishi ta'kidlanadi. Bu esa ilmiy qarashlarda ma'lum ziddiyatlar mavjudligini ko'rsatadi. Shuningdek, zamonaviy xor ijodiyotida mumtoz janrlarning qisqartirilishi, soddalashtirilishi yoki stilistik o'zgarishga uchrashi masalasi ham muhim muammolardan biridir. Natijada an'anaviy mazmun bilan zamonaviy ijrochilik talablari o'rtasida nomutanosiblik yuzaga kelishi mumkin.

Tadqiqotning asosiy maqsadi xor ijodiyotida mumtoz adabiy janrlarning qo'llanilish xususiyatlarini aniqlash va ularning musiqiy ifodadagi rolini ilmiy asosda yoritishdan iborat. Tadqiqot jarayonida xor asarlarida qo'llanilgan g'azal va ruboiy matnlari tahlil qilinadi, ularning musiqiy tuzilma bilan uyg'unligi o'rganiladi hamda kompozitsion yondashuvlar baholanadi. Shuningdek, zamonaviy xor ijodkorlarining asarlari bilan an'anaviy shakllar qiyosiy tahlil qilinadi. Ilmiy yangilik sifatida mumtoz adabiy janrlarning xor ijodiyotida faqat matn emas, balki musiqiy dramaturgiya va obrazlilikni shakllantiruvchi asosiy omil ekanligi asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari xor san'atida adabiy va musiqiy integratsiyaning yuqori darajada rivojlanishini ko'rsatadi hamda ijrochilik amaliyotiga yangi yondashuvlarni taklif etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Xor ijodiyotida mumtoz adabiy janrlarning qo'llanilishi masalasi Sharq va G'arb musiqashunosligi hamda adabiyotshunosligining kesishgan nuqtalarida shakllangan murakkab ilmiy muammo hisoblanadi. Ushbu jarayonni o'rganishda avvalo mumtoz adabiyotning badiiy-estetik tizimi va uning musiqiy ifodaga transformatsiyasi muhim o'rin tutadi. Sharq mumtoz adabiyoti, xususan g'azal, ruboiy va qasida kabi janrlar asrlar davomida nafaqat adabiy, balki musiqiy ijrochilik an'alarining ham asosini tashkil etib kelgan. Abu Nasr Forobiy musiqani ilmiy tizim sifatida tahlil qilib, so'z va ohang birligi badiiy ta'sir kuchini oshirishini alohida ta'kidlaydi. Uning fikricha, "kuy va ritm inson ruhiy holatini boshqaruvchi eng kuchli vositalardan biridir" [1, 112-b]. Bu qarash xor ijodiyotida matn va musiqaning uyg'unligini asoslovchi nazariy fundament sifatida xizmat qiladi. Abu Ali ibn Sino ham musiqaning inson ruhiyatiga ta'sirini chuqur o'rganib, uning davolovchi va estetik funksiyasini asoslab bergan. U o'z asarlarida ohang va so'z birligi inson hissiyotlarini muvozanatga keltirishini ta'kidlaydi [2,

78-b]. Bu fikr xor ijrochiligida mumtoz adabiy matnlarning emotsional yukini tushuntirishda muhim ahamiyatga ega.

O'zbek adabiy merosida Alisher Navoiy ijodi xor san'ati uchun eng muhim poetik manbalardan biri hisoblanadi. Uning g'azallari musiqiy ritm va ohangga mosligi bilan ajralib turadi. Navoiy asarlarida "so'z va kuy birligi ilohiy go'zallikni ifodalaydi" degan estetik qarash ustunlik qiladi [3, 145-b]. Musiqashunos olim I.Rajabov maqom san'ati tahlilida mumtoz matnlarning ijrochilikdagi o'rnini alohida ko'rsatib, ularning badiiy mazmuni ijro jarayonida yangi estetik ma'no kasb etishini ta'kidlaydi [4, 96-b]. Bu holat xor ijodiyotida ham kuzatiladi, chunki mumtoz matnlar xor asarlarida jamoaviy ifoda orqali yanada keng badiiy ko'lamga ega bo'ladi. Zamonaviy tadqiqotlarda xor san'ati bo'yicha E.Whitacre va R. Vaughan Williams kabi bastakorlarning asarlarida ham klassik she'riy matnlar keng qo'llanilgani qayd etiladi. Ularning ijodida she'riyat musiqiy dramaturgiyaning asosiy elementi sifatida xizmat qiladi [5, 203-b]. Umuman olganda, ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, xor ijodiyotida mumtoz adabiy janrlar nafaqat matn sifatida, balki musiqiy obraz, estetik g'oya va badiiy dramaturgiya manbai sifatida ham muhim ahamiyatga ega. Bu esa adabiyot va musiqa integratsiyasining chuqur tarixiy va nazariy asosga ega ekanligini tasdiqlaydi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Xor ijodiyotida mumtoz adabiy janrlarning qo'llanilishi bo'yicha olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, g'azal, ruboiy va qasida kabi klassik janrlar xor asarlarining badiiy mazmunini shakllantiruvchi asosiy omillardan biridir. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ushbu janrlar xor ijodiyotida nafaqat matn sifatida, balki musiqiy dramaturgiya va emotsional ifodaning asosiy tayanch elementi sifatida ham namoyon bo'ladi. Tahlil jarayonida aniqlanishicha, mumtoz she'riy matnlar xor ijrochiligida musiqiy ritm, intonatsiya va garmonik tuzilma bilan uzviy bog'lanadi. Bu holat matn va musiqaning sintezini kuchaytirib, asarning estetik ta'sir kuchini oshiradi. Ayniqsa, g'azal janriga mansub matnlar ichki ritmik moslashuvga ega bo'lib, ular xor kompozitsiyalarida tabiiy musiqiy oqim hosil qiladi.

Muhokama jarayonida shuni ta'kidlash joizki, ayrim zamonaviy xor asarlarida mumtoz adabiy matnlarning qisqartirilishi yoki soddalashtirilishi kuzatiladi. Bu esa asarning asl poetik mazmunini qisman susaytirishi mumkin. Biroq boshqa tomondan, zamonaviy kompozitorlar ushbu matnlarni yangi garmonik va polifonik uslublar bilan boyitib, ularning badiiy imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, mumtoz adabiy janrlar xor ijodiyotida uch asosiy funksiyani bajaradi: birinchidan, asarning semantik (mazmuniy) asosini yaratadi; ikkinchidan, musiqiy shakl va ritmik tuzilmani belgilaydi; uchinchidan, ijrochilikda emotsional ta'sirni kuchaytiradi. Shu bilan birga, xor ijodiyotida adabiy matn va musiqaning uyg'unligi ijrochidan yuqori darajadagi badiiy tafakkur va texnik mahoratni talab etishi aniqlangan. Bu esa xor san'atida ijrochilik madaniyatining rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot natijalariga asoslanib shuni xulosa qilish mumkinki, xor ijodiyotida mumtoz adabiy janrlarning qo'llanilishi musiqiy san'atning badiiy va estetik imkoniyatlarini kengaytiruvchi muhim omil hisoblanadi. G'azal, ruboiy va qasida kabi janrlar xor asarlarida nafaqat matn sifatida, balki musiqiy obraz va dramaturgik asos sifatida ham xizmat qiladi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, mumtoz adabiy matnlar xor ijodiyotida musiqiy ritm, intonatsiya va garmonik tuzilma bilan uzviy uyg'unlashadi hamda asarning emotsional ta'sir kuchini oshiradi. Shu bilan birga, ushbu janrlar ijrochilikda badiiy ifoda va ma'naviy mazmunni chuqurlashtirishga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, xor ijodiyotida mumtoz adabiy janrlarning qo'llanilishi adabiyot va musiqa integratsiyasining yorqin namunasi bo'lib, u milliy va zamonaviy xor san'atining rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOLAR:

1. Forobiy A.N. "Musiqi haqida katta kitob". – Toshkent: Fan, 1993. – 112 b.
2. Ibn Sino A.A. "Donishnoma". – Toshkent: O'zbekiston, 1980. – 78 b.
3. Navoiy A. "Mukammal asarlar to'plami". – Toshkent: G'afur G'ulom, 2011. – 145 b.
4. Rajabov I. "Maqom asoslari". – Toshkent: O'zbekiston, 1992. – 96 b.
5. Bukholder J., Grout D. "A History of Western Music". – New York: Norton, 2010. – 203 p.

